
Om å skrive lærebøker på norsk

SPRÅKSPALTEN

PER BRODAL

pabrodal@gmail.com

Per Brodal er tidligere professor i nevroanatomi ved Universitetet i Oslo og har i mange tiår vært engasjert i medisinsk pedagogikk og studieplanlegging.

Norsk medisinsk fagspråk må styrkes. Vi trenger flere medisinske lærebøker på norsk.

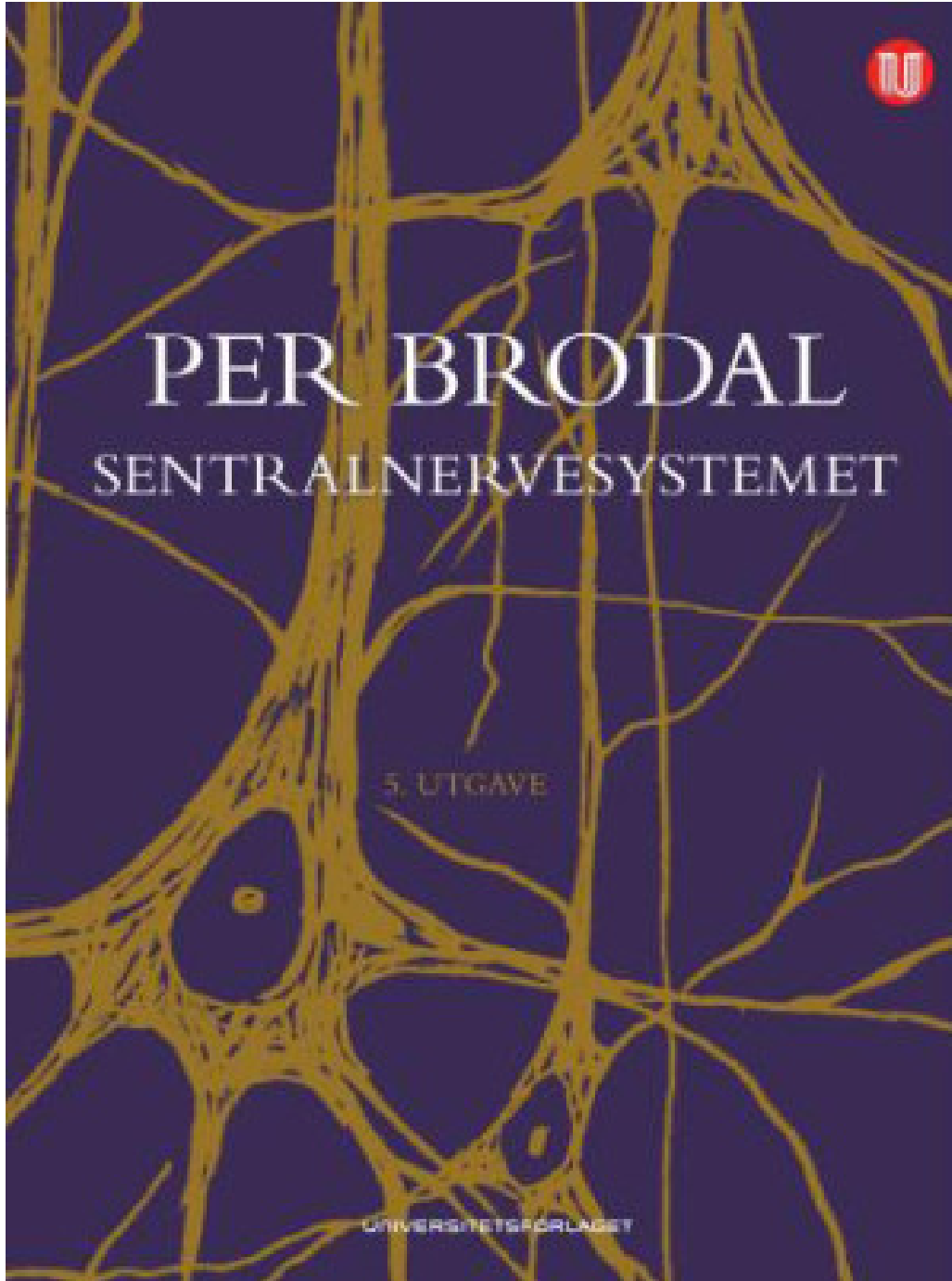

Illustrasjon: hudiemm / iStock. Tilpasset av Tidsskriftet

Mange spør seg om det spiller noen rolle om lærebøker er på norsk eller engelsk. Det finnes jo så mange flotte engelskspråklige lærebøker utgitt på forlag med ressurser som norske forlag bare kan drømme om.

Gjennom 25 års arbeid med en norsk lærebok om sentralnervesystemet (Figur 1) (1) (som også foreligger på engelsk) (2), er jeg blitt mer og mer overbevist om behovet for lærebøker skrevet på norsk. Vi må utvikle og vedlikeholde vårt

medisinske fagspråk ved å bruke norske ord der de finnes, og ved å fornorske ord fra andre språk på en gjennomtenkt måte. Dette er viktig for en effektiv kommunikasjon mellom leger og andre fagfolk, i utdanningen av profesjonsutøvere, for kommunikasjon med pasienter og pårørende, og for fagformidling til allmennheten. For undervisere i medisin og andre helsefag er det viktig å ha tilgang til tekster på norsk med et reflektert forhold til fagspråket. Dessuten er det lettere for studentene å tilegne seg kunnskap og kunnskapsforståelse som er formidlet på eget morsmål.

Figur 1 Faksimile av læreboken Sentralnervesystemet, som også er utgitt på engelsk.

En god skole for språklig presisjon

Heldigvis hadde jeg gått i en god skole før jeg begynte å skrive lærebok. Både i oppveksten og som forskningsstipendiat hos min far, Alf Brodal, mangeårig professor i anatomi og selv lærebokforfatter, hadde jeg fått innprentet betydningen av å uttrykke meg klart og presist. Mang en gang fikk jeg høre at «det uklart sagte er det uklart tenkte». Det var ikke få timer jeg tilbrakte i en røyksky sammen med far over manuskripter for å få frem hva jeg mente, og ikke minst skape logisk sammenheng i teksten.

Far mislikte i det hele tatt omtrentligheter og bruk av ord som stedfortredere for dypere forståelse. Psykologen Carl Jung skrev det treffende: «[...] å unndra seg [...] den virkelige erfaring til fordel for en tilsynelatende trygg, kunstig, men bare todimensjonal begrepsverden, som helst vil dekke over livets virkelighet med såkalt klare begreper» (3). Min far likte også godt Goethes ord i *Faust* (4):

For nettopp der begreper mangler,

dukker ordet opp i grevens tid.

Med ord kan du utmerket føre strid.

Med ord sette ting i system.

Å gjøre fagspråket til vårt eget

Under arbeidet med min første utgave av boken *Sentralnervesystemet* (5) innså jeg at jeg måtte ta stilling til skrivemåte og fornorsking av fagtermer. Jeg skrev derfor et forord med en redegjørelse for hvilken linje jeg ville legge meg på. I den tredje utgaven av boken fikk jeg hjelp av Tidsskriftets nye veiledende ordliste (6), selv om den manglet mange nevrobiologiske faguttrykk; det samme gjaldt større norske rettskrivningsordbøker.

Min erfaring er dessverre at lærere ved de medisinske fakultetene sjelden er seg sitt ansvar bevisst når det gjelder presis fagterminologi, og at de ofte mangler en kritisk holdning til begrepenes mening. Altfor mange faglærere tar for gitt at nettopp slik *de* bruker et begrep, er den eneste rette måten. En ukritisk bruk av engelske faguttrykk og en ureflektert anglifisering av skrivemåter gir et dårlig grunnlag for presis kommunikasjon mellom fagfeller og mellom lege og pasient.

Smågruppeundervisning med medisinstudenter gir mange anledninger til å utfordre studentene på å formidle faginformatjon til pasienter. Da blir behovet for et norsk medisinsk fagspråk særlig tydelig. Alle som underviser i medisin og andre helsefag har et ansvar for å bruke en konsistent og oppdatert medisinsk fagterminologi.

Hvem skriver du for?

Mitt inntrykk er at lærebokforfattere ofte tenker for mye på hva spesialistkolleger vil synes, og for lite på hva en nybegynner har mulighet til å få med seg. Hvor mange detaljer er nødvendige? Hva vil bare virke forstyrrende på læring og forståelse av den viktigste kunnskapen? Da må forfatteren ha en klar forestilling om hvilke forkunnskaper som er nødvendig for å tilegne seg stoffet i læreboken. Min erfaring er at det finnes en naiv tro blant mange universitetslærere på at bare noe er undervist, er det lært, og at kunnskap produsert til eksamen fortsatt sitter år etterpå.

For meg har det vært like viktig å undervise det samme stoffet for bokens målgrupper som å forfatte boken. Som underviser ble jeg konfrontert med hva som er vanskelig å forstå, og hva som trenger en ekstra omgang med bedre forklaring. Postgradual undervisning og kontakt med spesialister som har brukt boken, har betydd mye for integreringen av kliniske problemstillinger og for prioritering av klinisk relevant basalstoff.

Å skrive på norsk gjør det lettere å identifisere seg med målgruppen. Ved lesing av engelsk fagstoff trengs det ofte en ekstra mental sløyfe for å oppfatte meningen. Når jeg leser engelskspråklige fagartikler og lærebøker, har jeg flere ganger blitt slått av formuleringer som kan virke flotte og overbevisende, men som ved forsøk på å oversette dem til norsk, avsløres som uklare eller nokså meningsstomme.

Vi trenger et godt medisinsk fagspråk på norsk. Å undervise og å skrive på norsk bidrar til bedre fagformidling og bedre pasientbehandling.

Denne artikkelen er delvis basert på et kapittel i boken Helsespråk (7).

LITTERATUR

1. Brodal P. Sentralnervesystemet. 5. utg. Oslo: Universitetsforlaget, 2013.
2. Brodal P. The Central Nervous System. 5. utg. Oxford: Oxford University Press, 2016.
3. Jung CG. Minner, drømmer, tanker. Oslo: Gyldendal, 1966.
4. Goethe JW. Faust: Tragediens første del. Oslo: Gyldendal, 2019: 82.
<https://www.nb.no/items/5436ff3a230248b392ec44de6f063c09?page=85>
Lest 8.3.2021.
5. Brodal P. Sentralnervesystemet: bygning og funksjon. Oslo: TANO, 1990.
<https://www.nb.no/items/49aeb52a49b1e0ba57ab3966d1366515?page=0>
Lest 8.3.2021.
6. Ordliste. Tidsskrift for Den norske legeforening.
<https://tidsskriftet.no/annet/ordliste> Lest 8.3.2021.

7. Brodal P. Å skrive lærebok på norsk. I: Hem E, Nylenna M, red.
Helsespråk. Michael 2021; 18: Supplement 26.

Publisert: 26. juli 2021. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0371

Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 21. mars 2026.